

Ivan Košutić, Radanje, život i umiranje jedne države – 49 mjeseci NDH, Stručna i poslovna knjiga, Zagreb, 1997., 543 str.

O povijesti Nezavisne Države Hrvatske (dalje: NDH) napisano je mnogo knjiga, članaka, sintetskih prikaza, crtica, koji su nastojali prikazati njen život i rad. Nažalost, opterećena ideološkim dogmatizmom, poslijeratna povijest ispisivana tijekom gotovo pola stoljeća bila je previše programirana i subjektivna. Stoga je NDH prikazivana kao protektorat podijeljen između nacističke Njemačke i fašističke Italije, kao ustaška umjetna tvorevina u kojoj vladaju strah, teror i nasilje. Slom ovakve tvorevine značio je pobjedu komunističke ideologije nad fašističkom, pobjedu konstruktivnih sila nad destruktivnim silama, te povratak slobode hrvatskom narodu, koji je četiri godine živio pod ustaškim jarmom. Ovakve pretenciozne ocjene, koje je iznjedrila poslijeratna hrvatska (a poglavito srpska) historiografija, bile su osnova na kojoj se gradila stereotipna slika o NDH u svijesti mnogih poslijeratnih generacija.

Zbog toga je Košutićeva težnja da objektivno i nepristrano ovaj kratki isječak iz mnogostoljetne povijesti hrvatskog naroda prikaže onim naraštajima koji ni danas nisu sigurni »trebaju li ga se stidjeti ili na njega biti ponosni«. Rezultat tih nastojanja je knjiga »*Radanje, život i umiranje jedne države – mjeseci NDH*« autora Ivana Košutića, koja obuhvaća razdoblje od 25. ožujka 1941. do 10. travnja 1943. do svibnja 1945. g.

Knjiga je podijeljena u tri poglavlja, i to: *Uspostava i prvi dani Nezavisne Države Hrvatske* (11.–226.), *Život u ratnoj slobodi* (227.–400.), te *U susret drugoj godišnjici Nezavisne Države Hrvatske* (401.–516.).

U prvom poglavlju, koje obuhvaća mjesec ožujak/travanj 1941. do prosinca 1941., Ivan Košutić opisuje stanje u Beogradu i Zagrebu uzrokovano potpisivanjem Sporazuma o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu sila Osovine, te prilike u zemlji nakon državnog udara 27. ožujka. Ratna psihoza koja se širila iz Beograda zahvatila je i Banovinu Hrvatsku, u kojoj se javlja do tada nepoznata radiopostaja emitirajući poruku poglavnik dr. Ante Pavelića »Hrvatima i Hrvatima u domovini«. Znakovito je, ističe Košutić, da se ova prva poruka emitira istodobno s napadom njemačke vojske na Jugoslaviju i bombardiranjem glavnog jugoslavenskog grada, Beograda. Sveopća konfuzija zavladała je ne samo u generalštabu, nego i u svim državnim institucijama, pa je Vlada napustila Beograd. U isto vrijeme, 10. travnja, vođa nacionalističkog pokreta u Hrvatskoj, pukovnik Slako Kvaternik, proglasio je u ime Poglavnika Nezavisnu Državu Hrvatsku, te je imenovao privremeno Hrvatsko državno vodstvo. Košutić nadalje prenosi tijek priprema i sam povratak Poglavnika u Hrvatsku, te ustroj i prve zakonske odredbe nove vlasti.

Prve mjeseci NDH autor prezentira kronološkim slijedom s aspekta neposrednog svjedoka tih događanja, potkrepljujući izložene činjenice dokumentima, novinskim člancima, komentarima. Košutić se nije zadržao samo na političkom životu NDH, nego opisuje njenu svakodnevicu, kulturno stvaralaštvo, sportska zbivanja i ostale vidove njengo javnog života.

Drugo poglavlje obuhvaća mjesec od prosinca 1941. do rujna 1942., a započinje izjavom dr. Ante Pavelića o objavi rata Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji. Hrvatska javnost pozorno prati djelovanje hrvatskih legionara na Istočnom bojištu, a autor ističe kao najbitnija događanja u ovom razdoblju održavanje svečane sjednice Hrvatskog državnog sabora, koji se posljednji put sastao 1918. godine pripreme za obilježavanje prve godišnjice proglašenja NDH, te utvrđivanje odnosa između države i Crkve. NDH živi u uvjetima europskog ratnog okruženja, u uvjetima ratne slobode, kako je autor i naslovio drugo poglavlje. U samoj zemlji događaju se odmetničke akcije komunista, četnički zločini, te pobune koje nerijetko podržavaju talijanske vlasti. Poglavlje se završava vijestima o mogućoj smjeni vojskovođe Slavka Kvaternika, koje izazivaju veliko zanimanje javnosti.

Treće poglavlje obuhvaća mjeseci od rujna 1942. do travnja 1943., razdoblje u povijesti NDH kad kada se događaju prve veće turbulencije na visokim pozicijama vlasti. Vojskovođa Slavko Kvaternik odlazi na oporavak u Slovačku na inzistiranje samog Poglavnika, sastavlja se nova Vlada, događaju se promjene u vrhu domobranstva. Nakon povratka u zemlju smijenjen je Slavko Kvaternik, a ubrzo i njegov sin Eugen »Dido« Kvaternik. Veljača 1943. donosi nacionalnu žalost u Hrvatskoj u počast legionarima s Istočnog bojišta, a u Bosni se odvijaju teške borbe. Poglavlje, a time i knjiga, završava svečanom proslavom druge godišnjice proglašenja NDH, čime je ona stigla do polovice svoga puta.

Želeći pristupačno oslikati život Nezavisne Države Hrvatske i njenog naroda, Ivan Košutić se poslužio, kako sam kaže u proslavu knjige, tzv. fleš vijestima, proširenim informacijama, člancima, komentarima i reportažnim crticama. Istupajući kao prezentator kronološkog slijeda, autor je objektivan i nepristran prenosilac događaja o životu NDH, pa stoga ne utječe na zaključke.

Pisano jednostavnim stilom, ovo publicističko djelo namijenjeno je ne samo uskom krugu historičara-istraživača, nego i svima koje zanima povijest NDH. U tom smislu potrebno je, nažalost, primijetiti da autor ne obilježava citate, te ne upućuje na njihovo porijeklo, što predstavlja teškoće prilikom daljnjeg proučavanja predočenih informacija, činjenica i podataka. Unatoč tome, a zahvaljujući svojoj koncepciji, ova knjiga se svrstava u red djela koja teže izmijeniti dosadašnju crno-bijelu sliku o povijesti NDH.

Tvrtko Božić

Florijan Boras, Spomenica Ljubuškim žrtvama, Ljubuški 1998, 397 str.

Spomenica Ljubuškim žrtvama nastala je kao izraz počasti i priznanja za više od 2500 Ljubašaka izginulih u Drugom svjetskom ratu, a u povodu 600. obljetnice župe Veljaci-Ljubuški. Autor ističe da je Spomenica izdana s ciljem da se prestane osuđivati samo zlo s hrvatske strane, dok je istodobno tuđinski genocid nad Hrvatima u hrvatskoj zemlji prikazivan oslobođenjem. Kao što autor Florijan Boras i urednik Spomenice Vice Vukojević u uvodnoj bilješci ističu, osnovna namjera bila je sve žrtve točno popisati, da ne bude nijednoga netočnog podatka. U tim nastojanjima osobito je teško i složeno bilo ustanoviti tko je i gdje stradao u strašnim križnim putovima i logorima još nesređene komunističke Jugoslavije, dok je za kasnije političke žrtve komunističkog terora bilo nešto lakše jer postoji službena evidencija, a još su svježja i sjećanja rodbine. Autor ističe da se posebno vodilo računa o tome da se ne dogodi da se istu žrtvu zabilježi dva puta, zbog čega uza svaku od žrtava ima dovoljno podataka koji je posve precizno određuju, i zato je vjerojatnije da poneka žrtva nije registrirana nego da je utvrđena lažna ili da je poneka upisana više puta.

Spomenica Ljubuškim žrtvama nastala je kao rezultat autorovih višegodišnjih istraživanja i sustavnog prikupljanja podataka, u čemu su mu, kako ističe, najviše pomogle crkvene osobe, preživjeli sudionici drugog svjetskog rata te bivši robijaši i politički zatvorenici. Svrha Spomenice nije da se utvrdi krivica, nego da se konačno ustanovi istina o Drugom svjetskom ratu, u kojem su zločine činile sve zaraćene strane, i oda počast svima koji su pali za Hrvatsku, a dosad su u vlastitoj zemlji bili prikazivani kao neprijatelji.